

Šolstvo na slovenskem Koroškem — nezakonito!

Na Koroškem je s šolami za mladino, ki je obvezna obiskovati šole, precej dobro preskrbljeno. Dežela šteje okoli 395 javnih ljudskih šol in mnogo privatnih. Tako prihaja na vsakih 1000 prebivalcev na Koroškem že po ena ljudska šola. Misli bi človek, da se dežela pri toliki skrbi za izobrazbo lepo razvija in se bliža vedno večji materialni in duševni blaginji. Vendar pa to ni res. Posebno mi Slovenci moramo potrditi žalostno dejstvo, da nazadujemo vključ vsemu napenjanju in ysemu trudu na vseh plateh. V gospodarskem oziru igra še srednji in mali kmet, ki pa je navadno zadolžen ali pa odvisen od nemškega kapitala, nekaj vloge, trgovina in po večini tudi obrt sta v nemških rokah, industrija, rudniki itd. je izključno vse v nemških rokah. Lahko trdimo, da je temu žalostnemu dejstvu v največji meri krivo pomanjkanje potrebne izobrazbe. Koroški Slovenci nimamo nobenih sredstev, nobenih pripomočkov, da bi spravili svoje ljudstvo na višjo stopnjo izobrazbe; manjka nam obojih glavnih pogojev: šol in učiteljev. Sicer se nahaja na slovenskem teritoriju na Koroškem 130 ljudskih šol, ali kaj je Slovenecem pomagano s šolami slavnostnega koroškega utrakvističnega kalibra?! Nešteto člankov je že opisovalo te čudne pedagoške inštitute, veliko se je govorilo o njih po deželnih in v državnem zboru; človek bi torej mislil, da je dovolj jasno dokazano, kak nesmisel so utrakvistične šole koroškega načina! Pa vendar jih šolske oblasti tako branijo in čuvajo, kakor bi bile največja modrost in največji zaklad vseh krajev in časov. Vemo vsi — zakaj! Ponemčevanje! To je: najprej treba z najzabitejšim šolskim zistemom otroka poneumiti, da na nikak način ne bo zmožen za duševen razvoj, da ga bodo potem lažje komandirali in počenjali z njim, kar se bo nadutim tiranom zljubljalo — to je namen in smoter utrakvističnih šol na Koroškem!

L. 1880. je bilo v Avstriji okoli 1200 utrakvističnih šol. Od teh je odpadalo na Slovence 200, to je 18 odst. a Slovencev je v Avstriji samo 8 odst. Drugi narodi so že korenito pomeli iz vseh kotov te utrakvistične šole. Sedaj jih imamo v Avstriji samo še okoli 400 in od teh jih odpada 200 na Slovence, ki so jih nam zvesto ohranili! In tako imamo sedaj Slovenci 45 odst. utrakvističnih šol, dasi nas je samo 8 odst. v Avstriji!

Na Koroškem imamo okoli 90 utrakvističnih šol; torej približno četrtina vseh teh šol vse Avstrije odpada na koroške Slovence. Slovenci, v prvi vrsti koroški Slovenci, imamo torej šole, ki so jih že povsod po vsej Avstriji zavrgli kakor nekaj nazadnjaškega in skrajno brezumnega in kar bi državne oblasti (naučno ministrstvo v prvi vrsti) morale že davno zavreči. To tembolj, ker je državno in upravno sodišče že večkrat razsodilo, da so te šole nezakonite!

Imamo namreč v Avstriji zakon z dne 21. decembra 1867, državni temeljni zakon o splošnih pravicah državljanov, katerega 19. člen se glasi: »Vsi narodi v državi imajo iste pravice. Vsak narod ima nedotakljivo pravico gojiti in likati svojo narodnost in svoj jezik. Ravnopravnost vseh v deželi navadnih jezikov v šoli, uradih in javnem življenju se od države priznava. V deželah, kjer prebiva več narodov, naj se javna učilišča ustanove tako, da se nudi vsaki narodnosti zadosti sredstev, izobraževati se v svojem jeziku, ne da bi bil kdo prisiljen učiti se drugega deželnega jezika.«

Tako se jasno glasi člen 19. Ali vi, ki ste zaprisegli, da boste čuvali zakone in se ravnali po zakonih: vi vsi, c. kr. naučni minister, deželni šolski nadzornik koroški Benda, okrajni šolski nadzornik Socher, Juvan, Woschitz, Moro, ne poznate člena 19tega?!

Zakor ukazuje v zadnjem odstavku, da je v deželah, kjer prebiva več narodov, javna učilišča ustanoviti tako, da se nudi vsaki narodnosti zadosti sredstev za izobrazbo v svojem jeziku, ne da bi kdo bil prisiljen učiti se drugega deželnega jezika. Na Koroškem bivata dva naroda: Nemci in Slovenci. Kakšna so pa javna učilišča? Mučilnice za slovensko deco, tvornice za fabrikacijo neznačajnih renegatov! Ali se nam na Koroškem le količkaj kje nudi sredstev za izobrazbo v svojem jeziku?

Pedagogi koroškega sistema slovenske otroke silijo povsod s palico v roki, naj se uče v drugem deželnem jeziku! Ali vam je to znano, gospodje Benda, Socher, Juvan, Moschitz, Moro, Hornboger, Koberer, Koch, Jurkacič e tutti quanti?!

Kako se to strinja z državnim temeljnim zakonom? Ali niste prisegli na zakon? Vprašali pa bi Vas, gospodje, tudi kakor pedagogi: kaj mislite o učenem načrtu, o metodi, ki jo prakticirate na slo-

venskih otroci?! Po osem let pohajajo v nekaterih krajih otroci v šolo. Čim je prišel otrok v šolo, ga začnejo učitelji ponuževati v jeziku, ki je otroku tuj. Sem-terja že zna (pa redkokje) učitelj toliko slovensščine (navadno samo narečje), da mu za silo s pomočjo spačene slovensčine tolmači, kaj misli. To prakticira učitelj par let, dokler ne privadi otroka, da umeva najnavadnejše stvari. Zraven pa ti učitelji pri vsaki priložnosti zasmehujejo in zaničujejo slovenski jezik in sploh Slovence, tako da se otroci sčasoma res napijejo sovraštva do materinščine, do svojega naroda, ne učijo se pa ničesar, vsaj pošteno ne. Sad teh šol je, da prihajajo iz njih otroci, ki so veliki nevedneži, domišljavi fantje in strupeni renegate. Kaj ti ljudje znajo in kaj vse vedo — o tem se moremo na Koroškem prepričati sleherni dan. Za glavo se mora človek prijeti, če čita pisma ali razglednice koroškega fanta ali dekleta in strmeti mora, da je v civilizirani Evropi možno kaj takega.

Ti siromaki pišejo ali v slabi nemščini ali pa v domačem narečju, vedno pa z nemškimi črkami. Pravopis je naravnost grozen. Kratko rečeno: po 7. ali 8. letih ljudske šole ne znajo otroci niti slovensko niti nemško pisati niti ne govoriti! Utrakvistične šole, ki naj vzgajajo renegate, nam zastrupljajo mladino in nam s tem jemljejo našo bodočnost. V Borovljah se učijo otroci v ljudski šoli »Die Wacht am Rhein«, pojejo se tudi: »Stimmt an mit hohem hellen Klang« in druge nemško-nacionalne pesmi.

To je — pedagogika na Koroškem! Deželna šolska oblast, ki je ponižna služkinja Volksrata, pa to neguje in pospešuje na vse načine. Ob strani ji stojita Schulverein in Südmarcha, ki podpirata materialno šole in učitelje. Oblasti — od okrajnih šolskih svetov, od šolskih vodij do deželnega šolskega sveta in deželnega šolskega nadzornika — naj bi nekoliko preštudirale člen 19. državnega temeljnega zakona: in če so kakor ces. kr. oblasti zaprisegle, da se bodo ravnale same po zakonih in tudi gledale, da se bodo njih podrejeni ravnali po njih; potem naj se res ravnajo po njih in naj ne delajo ravno nasprotnega!

Jasno je razvidno, da so utrakvistične šole po členu 19. drž. temeljnega zakona protizakonite, a kar je protizakonitega, to ni dopustno, to je kaznivo.

Koroški Slovenci pričakujemo že dolgo časa, da bi se slovenski poslanci, posebnost poslanci »Slov. hrv. kluba«, lotili te delikatne tvarine in dokazali vladi, da je uničujoči koroški šolski zistem nezakonit in da je tista oblast, ki čuva in neguje nekaj nezakonitega, kazniva; in da bodo poslanci zahtevali, da vlada poskrbi, da se uvedejo na Koroškem zakonite šolske razmere, ki imajo kaj smisla, da se bo sploh zakon tudi v resnici praktical, ne pa da ga bomo mogli samo lepo citati — na papirju!

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za brežiški in sevniški okraj ima v nedeljo, dne 5. januarja 1913, ob pol 11. uri dopoldne v šoli v Rajhenburgu svoj občni zbor, ki se vrši po sledečem vzporedju: 1. Odobrenje zadnjega zapisnika. 2. Društvene zadeve in dopisi. 3. Predsednikovo poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu. 4. Poročilo blaginjskega o gnotnem stanju društva in volitev računskih pregledovalcev. 5. Predavanje tov. Vadrnala o čebelarstvu. 6. Naveti. Pričakuje se obilne udeležbe. Odbor.

Šmarsko-rog. učiteljsko društvo je zborovalo dne 8. decembra 1912 v Šmarju, in sicer zaradi tega, ker se je vršil ta dan tudi Aškerčev večer, pri katerem je predaval g. dr. Ilesič. Društvo je naprosilo tega gospoda tudi za predavanje pri našem zboru, kateri želji je imenovan gospod rad ustregel s predmetom: Bitka na Kosovem (v zgodovini in poeziji).

Zborovanje se je začelo ob 2. uri popoldne ter ga je vodil podpredsednik tov. Sekirnik, ker sta gospod govornik in predsednik prišla pozneje od vlaka. Na ta način so se tovariši iz rogaškega okraja lahko udeležili zborovanja, slišali tudi predavanje gospoda prof. dr. Ilesiča in se lahko vračali v vlakom.

Tov. Sekirnik iskreno pozdravi došle goste, ne samo tovariše in tovarišice, ampak tudi, druge gospe in gospode iz Šmarja, ki jih je društvo v ozirom na gornje predavanje k zborovanju povabilo.

Zapisnik zadnjega zborovanja se o. dobri. Dopiš Zveze se vzame na znanje, tem rajši, ker imamo letnino za leto 1913 že plačano.

O prispevku knjižnici slov. učiteljskihnikov v Mariboru se ni sklepalo, ker se počaka, kakšno stališče bo zavzela Zveza, ki je to knjižnico prevzela. Ko se

določi prihodnje zborovanje na dan 2. februarja 1913 v Šmarju, katero zborovanje bo obenem občni zbor z volitvami in poročili, je bilo društveno delo končano. Med tem časom je pa došel tudi že gospod predavatelj dr. Ilesič. Predsednik ga predstavi in pozdravi. Sicer smo poznali že našega učenega, toliko marljivo delavnega književnika, če ne po obrazu, pa vsaj po delovanju; saj je on toliko zaslužni predsednik naše dične Slov. Matice. Veselilo nas je pa tem bolj videti ga v naši sredini.

V svojem govoru nas je vodil po Kosovem polju, kjer se je dogodila tista kruta tragedija bratskega srbskega naroda. Seznanil nas je s krasnimi leposlovnimi izvodi, ki nam kažejo, kako globoko rano je vsekala ta bitka Srbom. Na eni strani zgodovina, na drugi živa fantazija srbskih pesnikov, ki v tako bujnih barvah slikajo bolečine ženskega srca in gorečo ljubezen do svoje domovine.

Krasni govor smo vsi z zanimanjem poslušali in se čutili hvaležnega g. dr. Ilesiča, katero zahvalo mu je tolmačil h koncu tovariš predsednik. Večina navzočih, ki nismo preveč oddaljeni, smo se udeležili tudi Aškerčevega večera. Glavna točka je prireditve je bil slavnostni govor g. dr. Ilesiča.

Lepa godba, krasno petje in poezije polni govori so nam polnili dušo in srce ta dan, ki nam ostane v živem spominu. Tajnik.

Politiški pregled.

* **Civilnega zakona ne marajo.** V gosposki zbornici je Grabmayr predlagal, da se naj uvede v Avstriji civilni zakon, a razni dostojanstveniki, na čelu jim škof dr. Nagl, so ogorčeno protestirali proti temu.

* **Slovenski klub je rešil vlado.** Pri glasovanju, dali spadajo nudi, ki so zavezani k vojaški službi, tudi pod vojaško disciplino in sodbo, bi bila vlada skoro propadla, zakaj 224 poslancev je glasovalo za predlog, 201 pa proti, in glasovnemu razmerju Šusteršičevih pristašev se ima vlada zahvaliti, da je prodrla.

* **Štiri struje med Jugoslovani.** Razmetanost Jugoslovancev nudi malo vzpodbudno sliko. Oni se dele na štiri skupine. Vsi Dalmatinci, tudi pravaši, so proti vladi, istrski pristaši Šusteršičevi so se abscentirali, napredni Slovenci so glasovali za predloge manjšine, ker pa ti niso bili sprejeti, so se izjavili za večino predlogov justičnega odseka, slovenski klerikanci so se pa izjavili proti vsakršni izpremeni. — Poudarjali so, da je sloge krvavo treba, ker če bi v važnih zadevah bili edini, bi si v državi lahko izvojevali ugled, ki jim gre.

* **Ženske — odvetnice na Ruškem.** Pravosodna oblast je izjavila, da smejo tudi ženske postati odvetniki.

Književnost in umetnost.

»Popotnik« je svojo zadnjo letošnjo številko, ki jo je spretno uredil tovariš Pavel Flere, posvetil svojemu uredniku ravnatelju Neratu, ki ureja list že 30 let. Tako je list sam najlepše proslavil ta jubilej dela svojega urednika s to-le vsebino: 1. M. J. Nerat (Slika.) 2. L. Černež: Mihaelu Neratu ob 30letnici urejevanja »Popotnika« (Pesem). 3. Fr. Kocbek: M. J. Nerat in »Zaveza«. 4. Prof. Makso Pirnat: Naš »Popotnik«. 5. Dr. Jos. Tominec: Sprejemni izpit za prvi razred srednjih šol. 6. K. K.: Ali je egoizem vzgojni princip? (Konec.) 7. Kerschensteiner-Ozvald: Zahteyki, ki slede iz bistva izobraževanja za ustroj šolskih tipov in njegovih učnih načrtov. 8. V. Pulko: Črtice o galvanski elektriki. 9. Fran Vajda: Individualnost učiteljeva. 10. M. Lichtenwallner: Razstava za moderno šolstvo v Gradcu in naš strokovni list. 11. Pav. Flere: Delovna in dejanstvena šola. (Konec.) 12. Pav. Flere: Zaključna beseda. 13. Književno poročilo: Ocene, Novosti. 14. Razgled: Pedagoški paberki, Šolska higijena, Šolske in učiteljske vesti. Srednje in višješolski vestnik. Inostransko šolstvo. Skrb za obrambo mladine, Razne vesti, Mala poročila. — O tov. Neratu kot Popotnikovem uredniku nam je obljubljeno posebno poročilo. Za danes kličemo cenjenemu delavcu na kulturno - šolskem polju: Še mnogo zdravih in plodovitih let!

Učiteljski konvikt.

Učiteljska gospodarska zadruga v Celju 49:98 K; Janko in Matilda Blažič 4 K; tvrdka Fran Ksava. S. uan v Ljubljani 71:53 K; tvrdka Gričar & Mejač v Ljubljani 25 K; g. Ferd. Juvanec v Postojni 5 K. Hvala!

Učiteljski sklad.

V sinislu uvodnega članka, priobčenega v zadnji številki »Učiteljskega Tovarisa«, darujejo za učiteljski sklad: Jakob Dimnik 10 K, E. Gangl 10 K, neimenovana 10 K; skupaj 30 K. — Živeli nasledniki!

Kranjske vesti.

—r— **Učiteljskih mest** je na ljudskih šolah na Kranjskem sedaj 1002. Od teh je v I. plačilnem razredu 100, v drugem 150, v tretjem 301, v četrtem 415.

—r— **Pomaknitev učiteljev v višje razrede.** Iz II. plačilnega razreda se pomaknejo v I. plačilni razred: Neža Miklavčič, Mihael Kabaj, Matija Krauland, Jožef Petrič, Mihaela Huth-Rasinger, Iv. Jeglič, Ivan Bojce, Anton Levstek, Ivan Likar. — Iz III. plačilnega razreda se pomaknejo v II. razred: Luka Albrecht, Karol Pikt, Ernestina Rekar, Jakob Slopar, Julij Slovšak, Marija Baudek, Franc Potokar, Anton Smerdelj, Jožef Samide, Fr. Jordan, Alojz Gorjup, Ivan Baraga, Ivan Stupica, Franc Jaklič, Franc Cuk, Franciška Pogačnik, Mat. Primosch, Viljem Tschinkel, Jožef Tratar. — Iz IV. plačilnega razreda se pomaknejo v III. razred: Jožef Polanec, Fran Jurjevčič, Ivana Premelj, Ivan Rigler, Marija Zagorjan, Marija Jelenc, Stefanija Knafelc-Pečar, Fr. Flere, Marija Jurjevčič, Ivana Orel, Alojzija Trost, Viktor Mihelič, Emilija Roje, Karol Gruden, Franciška Čerov, Marija Kalin, Franc Kermelj, Anton Knap, Antonija Albrecht, Klotilda Kunacz, Pavla Potočnik, Marija Habe, Ljudmila Vuga-Kocafura, Ivan Žagar, Ivan Petschaner, Bog. Govekar, Egidij Schiffrer, Karolina Trost-Lenček, Jožef Pleničar, Ana Grebenc, Jožef Pečnik, Alojz Lilija, Marija Remžgar, Alojz Marok, Justina Modic, Vida Sorn, Ida Popler, Adela Golob, Marija Brolih, Marta Andoljšek, Gabriela Šimenc-Sepaher.

—r— **Ljudsko šolstvo.** Imenovani so: Karol Hude (nadučitelj), Stari trg pri Poljanah; Franciška Čerov, Sv. Križ pri Kostanjevici; Anton Lovše, Podgrad; Martin Sterk, Radeče pri Zidanem mostu; Julija Kramar, Stopiče; Josipina Jager, Čatež; Alfonz Završnik, Cerklje; Alojzija Mavrin je prestavljena v Dobrnič; stalno se upokoji Olga Šivic, M. Jaklič pride kot nadučitelj v Reichenau. Ustanovi se enorazrednica v Hotavljah. Razširi se ljudska šola v Preserju na tri razrede, v Velikih Laščah na pet razredov, poseben oddelek na ljudski šoli v Trebelnem, Leopoldina Philippa šolsko ustanovo dobi J. Simončič na šoli v Erzelju.

—r— **Umrl** je preteklo nedeljo v ljubljanski bolnici tov. Josip Travnar, učitelj v pokoju v Ljubljani. O tem vzornem možu značaju nam je obljubljeno daljše poročilo. Blag mu bodi spomin!

Štajerske vesti.

—š— **Štajerski deželni šolski svet** je z odlokom z dne 20. decembra 1912. št. 3 8681/3, z ozirom na izvršilni predpis k §§ 56—58 š. in u. r. odredil, da je 2. prosinca 1913 pouk.

—š— **Konferenca novoimenovanih okrajnih šolskih nadzornikov** se vrši dne 30. decembra v posvetovalnici moškega učiteljskega v Gradcu. Na dnevnem redu te, od deželnega šolskega sveta odredeni konferenci, so: 1. Naročila deželnih šolskih nadzornikov; 2. administrativne zadeve; 3. vprašanja, želje, predlogi.

—š— **Zanimivo priznanje.** Na zborovanju konjiškega nemškega učiteljskega društva so sprejeli zborovalci med drugimi sledečo resolucijo: »Ustanovitev novih nadzorniških okrajev in izvenmestne nemške ljudske šole na Spodnjem Štajerskem smatramo za jako izdatno odredbo v pospeševanju nemškega ljudskega šolstva na Spodnjem Štajerskem«. Ti-le konjiški nemškutarski učitelji so vsaj odkritosrčni ljudje; razdelitev preje Steringovega nadzorstvenega okraja ima edini namen potom vladi in Nemcem vdanih ljudi pospeševati ponemčevanje našega šolstva in naraščaja. Slovenskoklerikalni državni poslanci iz Spodnje Štajerske niso o tem pri razpravi v proračunskem provizoriju niti črhnil.

—š— **V četrtek po Novem letu je brezpogojno prosto.** Glasom odredb dež. š. in u. r. k §§ 56—58 je »razločno« povedano, da je v četrtek poučevati, ako je neposredno pred ali za tem dnevom pouka prost dan. Po logični interpretaciji teh odredb vendar ne bo nikomur niti v sanjah na misel prišlo v četrtek, dne 31. julija 1913, kot zadnji dan šolskega leta — za nekatere okraje — zato še kot učni četrtek prakticirati, ker bo v petek za tem četrtkom pouka prost dan; 1. avgusta 1913 bo namreč za prizadete okraje začetek počitnic. — Ali: šolsko leto